

BUDOUCÍ DORNAŠSKÁ STAVEBNÍ MYŠLENKA

Přednáška Rudolfa Steinera

31. prosince 1923, dopoledne

Milí přátelé!

Můžete si myslit, že mě dornašská stavební myšlenka v poslední době velmi zaměstnávala, a bude to naprosto dáno nutností poměrů, abychom tuto dornašskou stavební myšlenku uskutečnili pokud možno co nejdříve.

Velká část z vás byla přece v létě přítomna, když se hovořilo o financování budoucího Goetheana. Vše to, co tehdy vyšlo najevo, přičemž se projevila nekonečná obětavost ze strany našich přátel, a vše to, co vyplynulo od té doby z pozorování poměrů, nutí mě přece k tomu mínění, že neexistuje žádná jiná možnost, než velmi rychle přikročit k tomu postavit zde Goetheanum, dokonce když toto Goetheanum nemůže vzhledem ke své zevní straně dát ten obraz, který bychom si snad rádi slibovali.

Jeví se mi totiž nutným, aby toto Goetheanum bylo postaveno tak, abychom po jeho vybudování měli také možnost udržet v něm co možno nejlepší provoz.

Nyní, kdyby se realizovala ta myšlenka, která byla na letním shromáždění vyslovena ohledně stavby, nyní by neexistovala zcela jistě možnost příslušného provozu po zhotovení. Podívejte se, věc je přece taková, že máme hledět při všem, co tu přichází v úvahu, poněkud řekl bych, skrze stěny, totiž skrze stěny peněženek našich milých přátel. A vím zcela dobře, že proti tomu, co nyní vyslovuji, se bude z nej lepší vůle mnoho namítat. Ale přesto se domnívám, že poměry mi budou posléze dávat za pravdu, když řeknu, že je přece jen nejlépe vyprojektovat Goetheanum tak, aby pro vlastní stavbu nepřicházelo v úvahu více než 3 až 3,5 milionů franků. Neboť jen tím budeme s to, i při velké obětavosti, skutečně plodně sloužit těm intencím, které jsou inaugurovány našimi současnými Stanovami.

Nebyl by to přece žádný racionální způsob myšlení, kdybychom se jaksí již při stavbě jako Anthroposofická společnost vydali až do posledního fenyku. To by nebylo dobře. A tak se domnívám, že je již správná ta myšlenka zprvu použít pro stavbu asi 3 až 3,5 milióntí Stavba musí arci, když se staví za poměrů, které tu již jednou jsou, být zajištěna jak jen možno proti poškozením, jimž přece staré Goetheanum bohužel padlo za obět'. A stavba musí mimo to poskytovat možnost, na niž jsem již poukázal ve svých vývodech v časopise „Goetheanum“, že se prostoru pro anthroposofické věci využije co možno nejvíce. Budeme se musit tedy poněkud omezit. Ale myslím, že právě tím bude moci nastoupit o to jistěji to, na co bylo také pou kázáno včera ze strany mládeže: že zde musí existovat především Goetheanum duchovní, a to tak brzy, jak je to jen možné.

Chtěl bych vám dnes jaksí nejprve vysvětlit půdorys Goetheana, abych pak zítra promluvil více o fasádě, o zevní straně. Tento půdorys a toto rozdělení prostoru, který má Goetheanum zaujímat, bych chtěl ztvárnit tímto způsobem.

Goetheanum má být v budoucnu méně kruhovou stavbou než Goetheanum staré. Můžete dnes snadno říci, milí přátelé, proč nepostavím před vaše oči model? - Ano, nesmíte ale zapomenout, že toto nové Goetheanum musí být postaveno také z poměrně nového materiálu, z betonu. Uvést betonové stavby do stylu patřičně vsutku uměleckého je mimořádně obtížné a řešení tohoto problému vyžaduje velmi, velmi mnoho.

Víte přece, že jsem se pokusil vystavět v betonovém stylu dům, který si zde nedaleko odtud postavil Dr. Grosheintz. Avšak musím-li se také dnes ještě domnívat, že tento styl může být pro obytný dům označen přinejmenším jen do jisté míry - jen do jisté míry - jako uspokojivý, druhý dům přesně takového rázu by přece nemohl být postaven. V každém případě tu tím ještě ale nebyl stavební styl pro Goetheanum budované z betonu, a půjde o to, aby se u nového Goetheana upustilo - v podstatě - od kruhové stavby, abychom dospěli zase k nějaké stavbě nikoli vlastně kruhové, nýbrž ke stavbě více pravoúhlé, tedy ke stavbě rohové.

Vidíte, co lze zamýšlet v tomto stavebním stylu, také na malé stavbě dole, která byla zřízena jako nácvikový sál pro eurytmii. Je samozřejmě z jiného materiálu, ale vidíte na ní, že se již také s rohovou stavbou něčeho dosáhne.

Nyní se musí samozřejmě, jelikož půjde o jeviště pro eurytmii a mysterijní hry, kombinovat rohová stavba se stavbou kruhovou. Mimoto musí nové Goetheanum obsahovat prostory pro různé činnosti.

Budeme mít zapotřebí atelierů, budeme mít zapotřebí přednáškových sálů, neboť jediný malý bílý sál, v němž před rokem nejprve vypukl požár, ukázal se skutečně prostorem, který pro naše účely naprosto nestačil. A tak by se musilo příští Goetheanum právě vybudovat tak, aby mělo dolní etáž, přízemí a horní etáž. Horní patro by byl v podstatě velký přednáškový sál, sál pro posluchače a diváky pro eurytmická a mysterijní a ostatní představení. V přízemí by se potom nacházely pod tímto přednáškovým sálem menší sály oddělené stěnami, které budou sloužit k tomu, aby poskytovaly prostory pro práce umělecké a vědecké.

Také zamýšlím vytvořit prostor, který má sloužit právě Všeobecné anthroposofické společnosti, takže tato může být spravována přímo z Goetheana.

Nyní bych chtěl právě z této stavební myšlenky vyřešit jistý problém, který se zdá takto nacházet praktické řešení. Půdorys se uspořádá tak, že máme směrem dozadu jeviště, které bude stavbou kruhovou.

- Prosím, abyste nyní nepřihlíželi k poměrům velikosti. - Toto

jeviště bude v podstatě půlkruh - v podstatě. Bude obklopeno skladišt-

nimi prostorami. A to celé bude pokračovat dopředu, právě dole do jednotlivých sálů, mezi nimiž bude v budoucnu všeobecní chodba, takže bude v tomto novém Goetheanu umožněn volnější pohyb než v Goetheanu starém. Ve starém Goetheanu byli lidé přímo uvnitř, když vstupovali zvenčí po předsálí. Zde máme mít k volnému pohybu vytápěnou chodbu, v níž se bude moci nejrůznějším zpil sobem rozprávět atd., odkud budeme mít přístup k jednotlivým sálům v přízemí.

Nahoru dojdeme potom po schodištích, zde nalezneme velký sál, z něhož se bude pohlížet na jeviště, popřípadě do prostoru, kde se konají přednášky a podobně.

Praktický problém, o němž jsem právě hovořil, je tento: Ve starém Goetheanu jsme trpěli zejména tím, že se musily eurytmické zkoušky konat bezprostředně na jevišti. Nyní přicházel stále cizí návštěvníci, kteří na to hleděli, kteří, doufejme, budou přicházet také v budoucnu, ale bylo k práci samé zapotřebí téhož hlediště, a tak nebylo nikdy možné rozdělení, jak je vlastně nutné ke zkouškám a k příslušné přípravě pro představení.

Tento problém bych chtěl nyní řešit tak, že v přízemí, tedy v dolní etáži, bude právě tentýž jevištní prostor jako nahoře v první etáži. Jen bude jevištní prostor v první etáži sloužit při týchž rozměrech pro představení, v dolní etáži pouze pro nacvičování. Bude tedy dolní prostor pro nacvičování, v němž se může zkoušet až do generální zkoušky, takže horní prostor bude stále volný. Prostor v dolní etáži bude mít pouze pro ty, kteří se účastní zkoušek, předsálí, v němž se budou moci zdržovat a sedět. V horní etáži bude jeviště bezprostředně přecházet do hlediště. Hlediště bude právě tak velké jako půdorys rohové budovy.

Tímto způsobem bude možno pracovat v prostoru skutečně prakticky. Nebude nutné učinit výšku nového Goetheana podstatě větší než výšku Goetheana starého, jelikož nepomyslím provést zase kopulovou stavbu, nýbrž pokusím se nahoře o uzavření, které je sestaveno z ploch, jež se budou ve své prostorové harmonii, domnívám se, vyjímat neméně esteticky přitažlivě jako stavba kopulová.

Takto bude možné mít stavbu praktickou, jejíž kubický prostor lze co možno nejvíce využít. Bude se moci v této stavbě konat současně mnoho věcí, kdežto ve staré stavbě byl vlastně možný jen jediný akt.

Musíte pomyslet, milí přátelé, že toto nemá být pouze nějaké vylepšení, které by mohl snad leckdo pojímat jako domněle vedoucí k něčemu horšímu, nýbrž že to souvisí s celým vývojem. Častěji jsem přece mezi vámi zdůrazňoval, že ten, kdo žije v realitě a ne v idejích, musí zcela zvláště uznávat realitu času. Čas je realitou. Je však obtížné vyvolat porozumění pro čas jakožto realitu. Dnes existují ještě lidé, kteří zastupují trojčlennost sociálního organismu týmiž větami, jak jsem ji zastupoval z dobových poměrů roku 1919. Ano, dějiny krácejí nyní tak rychle, že člověku vlastně připadá: Když dnes někdo zastupuje ty věci týmiž způsobem jako 1919, zůstal pozadu o celá staletí. A tak nelze také skutečně, poté co se v anthroposofickém hnutí něco odehrálo, stavět roku 1924 právě tak, jako se stavělo v roce 1913/1914. 1913, 1914 vycházela idea Goetheana pouze z náhledu, že se musí vytvořit umělecký prostor pro mysterijní hry, a myslilo se tehdy jen na mysterijní hry a přednášky. Nyní se od oné doby událo mnoho - přál bych si jen, aby se bylo událo ještě více -, ale doufám, že se také bez těch 75 milionů franků, o nich jsem hovořil, uskutečnění v krátké době ještě mnoho věcí. A to se musí naprosto respektovat.

Co se stalo, je to, že se od roku 1913 teprve vyvinula eurytmie. V roce 1913 tu přece ještě nebyla, teprve se vyvinula, proto nelze říci, že by to, co bylo dobré tehdy, mohlo být dobré také dnes. Mimoto, ač jsem byl tehdy ujišťován, že by se mohla stavba provést s obnosem daleko pod jeden milion německých říšských marek, stála stavba hem doby, jak víte, nejméně sedmkrát až osmkrát více.

Bude však možno získat z nepoddajného a drobného /sproved/ tonového materiálu formy, které mohou poskytnout uměleckému na zírání něco nového. Staré formy Goetheana - o těchto věcech k vám ještě dnes večer něco promluví -, staré formy Goetheana, milí přátele, budou musit již náležet historii, to znamená vašim srdcím. Beto nové formy budou musit být zcela jiné a bude se musit také mnoho učinit, co na jedné straně přemůže nepoddajný betonový materiál skutečně tak, aby jej lidské duševní oko mohlo umělecky sledovat v jeho formách; ale na druhé straně bude nutno vytvořit mnoho zdánlivě dekorativního, ale vycházejícího z betonového materiálu, vytvořit to umělecky, malířsky, plasticky, aby se právě betonový materiál projevil jednou také umělecky. Nyní vás prosím, abyste pohlíželi na tuto zárodečnou myšlenku jako na tu, z níž má Goetheanum skutečně vzniknout. Uplatnil jsem, abych mohl pracovat na uměleckém provedení Goetheana samotný - a nebude možné ve větším rozsahu nějak přihlížet k nabídkám či radám, které byly učiněny z té či oné strany - samozřejmě v dobře míněném smyslu. Nic neprospěje říkat mi: Tu či onde byly provedeny betonové stavby, tu či onde pracuje nějaká továrna racionálně atd. Má-li Goetheanum vzniknout jako betonové stavba, musí vzniknout z původní myšlenky a vše, co bylo až dosud vykonáno v betonovém stavitelství, není vlastně žádným podkladem pro to, co má vzniknout zde.

To bych vám chtěl, milí přátelé, nejprve zde předložit, ale tím jsem nechtěl snad nějak říci něco, co by mohlo zabránit sbírkám, které inauguroval náš milý přítel van Leer a ostatní, zástupci z různých zemí. Neboť ten obnos, který byl tehdy vzat v úvahu, bude přesto nutný, chceme-li provést to, co musí být nutně provedeno.

Nyní bych se chtěl ještě jednou vrátit k něčemu, co ke mně přichází z mnoha stran, řekl bych, jako produkt strachu. Ze všech stran jsem dotazován, jaký má být způsob ohledně tří tříd a sekcí Svobodné vysoké školy pro duchovní vědu při Goetheanu. Milí přátelé, sekce, ty se nejprve vůbec nikoho netýkají. Sekce se vytvářejí pro práci zde. O sekcích se tedy vůbec nemusíme bavit. Ty se najdou tak, jak musí být nalezeny podle odpovídajícího výkonu. Takže vlastně lze hovořit jen o Všeobecné anthroposofické společnosti jako základní stavbě, a o třech třídách. Pro to stojí vše potřebné, milí přátelé, domnívám se, s absolutní jasností v našich Stanovách. V § 5 tu stojí: „Do ní“, tedy na Vysokou školu, „budou přijímáni na svou žádost členové Společnosti, poté co byli členy po určitou dobu, kterou určí vedení Goetheana. Dospějí tím do první třídy Svobodné vysoké školy pro duchovní vědu. Přijetí do druhé, popřípadě třetí třídy, se uskutečňuje, když jsou shledáni ti, kteří o to požádají, vedením Goetheana pro to způsobilými.“

„§ 7. Zřízení Svobodné Vysoké školy pro duchovní vědu náleží jako úkol /obliegt/ nejprve Rudolfu Steinerovi, na němž je, aby jmenoval své spolupracovníky a svého eventuálního nástupce.“

V těchto větách je, tak se domnívám, se vši jasností řečeno, že se členové budou obracet na mne osobně nějakou písemnou nebo ústní přihláškou; zpočátku nejlépe - protože ústní přihlášky by nebyly přehledné - přihláškami písemnými na mne osobně. A ta věc bude

obstarána. - To zde stojí. Domnívám se, že nával nespočívá v podstatě v tom, že tu je nějaká nejasnost, nýbrž že již bude nutno, milí přátelé, abychom si postupně zvykali na jasnost. Snad si leckdo nejasnost přeje. Ale má vládnout - přestože má být každá pedanterie vyloučena a byrokracie bude něčím, co odsuneme za hranici -, má

vládnout ve všech věcech, které odtud vycházejí - alespoň to tak za myslíme má vládnout nejabsolutnější jasnost. A může se z toho, co tu stojí, seznat, že se napíše jen malý dopis a přihlásí se. Ten milý dopis bude směřovat na mne osobně. Jaká bude odpověď, to se uvidí. Musí tu být právě důvěra.

To je to, co mám říci. Dále je přihlášen pan Hahl, aby promluvil něco o stavbě Goetheana. Prosím nyní pana Hahla, aby se ujal slova,

Pan Hahl hovoří k tomuto tématu. Zdůrazňuje, že je naprosto nutné pro znovuvystavění budovy opatřit peníze. Navrhuje, jak přijít k pe něžům pomocí továrních podniků, snad továren strojírenských.

Dr. Steiner: Budu vás prosit, abyste jen ještě několik okamžiků zůstali na svých místech. Mám ovšem co říci ke dvěma bodům, které vyslovil pan Hahl.

Milí přátelé, řekl jsem si v tom okamžiku, když jsem se s těžkým srdcem rozhodl převzít sám předsednictví Anthroposofické společnosti, řekl jsem si současně: Jisté věci, které se v posledních letech mezi námi rozšířily, nesmí se již znovu stát. - A k těmto věcem náleží to, že nemáme zřizovat nebo přejímat průmyslové podniky a podobně, jimiž se usiluje, aby se získaly peníze, peníze vydávat. To se nesmí zase stát. Učinili jsme s tímto principem za poslední léta nejhorší zkušenosti. Vzpomenete si, alespoň mnozí z vás, milí přátelé, že když zde byl přibližně z téhož místa, jen pár kroků dále vpravo, před léty učiněn návrh, aby se přikročilo k takovému zakládání, že jsem uplatnil, že se nedá počítat s tím, že by se v současné době našly vhodné osobnosti, které budou stát za podniky takto založenými a budou je až do konce zastupovat tak, že se může vyvinout to, že by se peníze vydávaly, aby se peníze opět získaly. Ukázala se jiná zkušenost - která naopak souhlasí s mým tehdejší varováním -, ta spočívá v tom, že jsme peníze vydali, abychom dobré peníze, které mohly být použity pro naši dobrou věc, abychom je ztratili. To nechceme zase učinit, milí přátelé. Chceme si dnes ujasnit, že chceme pracovat jen z dobrých srdcí našich přátel, takže naši přátelé vědí: Neusiluje se o to či ono a neslibuje se to či ono, nýbrž s těmi penězi se učiní to či ono.

A tak bych si to chtěl pro sebe dát jako podmínku pro převzetí předsednictví, aby se neopakovaly ony finanční experimenty ve spojení s nějakými průmyslovými podniky, které nám v posledních letech přinesly tak těžké zkušenosti. Pro velký počet experimentů se ukázalo, že se osobnosti, které se s tím spojily, o tyto podniky dále nestaraly, že jsou právě nyní tyto podniky vedeny těmi, kteří by měli nyní ještě něco lepšího na práci. Existují totiž také ještě lepší věci.

Milí přátelé, to mi brání radit vám něco nějak v tomto směru. Ty věci, které byly již v tomto směru jednou inaugurovány, musí být dále prováděny se vši čínorodou rázností, to je samozřejmé; ale pouštět se tímtež způsobem do něčeho nového nám nepřísluší pro nejbližší roky, kdy musíme všechnu péči použít na to, abychom nedali ovlivnit tento ideální statek, který máme, takovými vedlejšími proudy. Každý přítel musí v budoucnu vědět: Toto, co dává, použije se pro ideální snahy, jak to je; nepoužije se toho někde, aby se to teprve

přetvořilo do formy, kdy by toho potom mělo být více. - To bude něčím, co my, jak řečeno, nebudeme již opět konat.

Co se týká druhé věci, to označuji jako něco mimořádně potěšujícího, co řekl pan Hahl; ale to se přece již stalo, právě během léta, a pan Hahl má jen zapotřebí, což by bylo od něho velice milé, když již byla zahájena sbírka pro výstavbu Goetheana, aby každý zaplatil svůj obolus, svou hřivnu. Není třeba zakládat stále nové fondy pro to, co tu již je. O tom by se mohlo hovořit jen tím způsobem, jak máme již existující fond pěkně zvětšit. Ale nové fondy nepotřebujeme, jinak se již v samých fondech vůbec nevyznáme.

To je to, co bych vám chtěl ještě klást na srdce. Vyslovil jsem to tímto suchým tónem, protože se mi to jeví skutečně nutné, aby se to dnes vyslovalo tímto suchým a jasným způsobem. Hovořil jsem v poslední době často o pochybeních v těchto věcech, jak se také nyní vedou s nějakou průmyslovou společností. Má-li se něco takového konat, necht' se to činit čistě samo o sobě mimo Anthroposofickou společnost. Chce-li se potom, abych dával čistě praktické rady, pro mne za mne k zhotovení strojů apod., potom se to může učinit. Ale nemůže se stát, abych někde zase, po prodělaných zkušenostech, nabídl svou radu a vstoupil sám jako člen správní rady nebo nějaké podobné rady do takových podniků.

Milí přátelé, tím jsme ukončili naše dnešní shromáždění. Mám vám jen ještě oznámit, že také pasy s prodlouženým pobytem si můžete vyzvednout opět v domě Friedwart; potom pasy, jejichž lhůta uplyne 1. ledna, mohou být ještě 2. ledna použity k odcestování domů.

Potom bych chtěl, přestože náš sjezd potrvá jen ještě krátce, upozornit na to, aby se bez výjimky v oblasti prostor Goetheana, všude, co k němu patří, upustilo od kouření, a aby se také upustilo od milého zakouření, řekl bych „pod lavicí“ a podobně, neboť se musí vy loučit každá možnost, která by mohla vést v našich prostorách k nebezpečí požáru.

Tím odročuji naše shromáždění na zítřek v 10 hodin. Budu nyní opět prosit, abych směl stanovit denní program takto: Dnes ve 14 dávám čas k dispozici švýcarským členům, aby se zde shromáždili dole ve sklenárně s představenstvem a hovořili o ustanovení švýcarské Společnosti. V 16:30 bude uvedena Hra tříkrálová. Ve 20:30 večer bude ma přednáška. Zítřa prosím opět tytéž léčící lékaře, kteří se shromáždí li dnes v 8:30 ráno dole ve sklenárně, aby se shromáždili v 8:30 k dalšímu zasedání se mnou. V 10 hodin se zítřa uskuteční pokračování tohoto shromáždění.